Länsstyrelsen
Örebro län

SLUTREDOVISNING
2018-06-13 Dnr: 430-3492-2015

Vetenskaplig slutredovisning: "Kalejdoskop - verktygslåda "Göra Sverige", resultatspridning" (dnr 3.2.2-5154-2016)

Projektnamn: Kalejdoskop - verktygslåda "Göra Sverige"

Ansvarig institution: Länsstyrelsen i Örebro, Plan & Kultur, 701 86 ÖREBRO

Projektledare: Mia Geijer, Fil Dr (2007), födelseår 1965, Yrkesadress: Länsstyrelsen i Örebro, Plan & Kultur, 701 86 ÖREBRO, mia.geijer@lansstyrelsen.se

Projektmedarbetare: Pernilla Glaser (1972) processledare, Anneli Kurttila (1971) museichef Stockholms läns museum, Hanna Gelotte-Fernadez (1967) antikvarie, Maja Flygt (1971) utredare, Emelie Nilsson (1980) enhetschef, Lotta Boss (1975) antikvarie/utredare.

Bakgrundn

Representanter för länsstyrelsernas kulturmiljöarbete möttes under 2009 i Sigtuna för att identifiera ”strategiska framtidsfrågor” där initiativ behövde tas för att stärka länsstyrelsernas kulturmiljöarbete. Ett område som utmejslades var mångfaldsarbete. Det fastslogs att den ökade globaliseringen i kombination med att allt fler av medborgarna har annan kulturell och etnisk bakgrund än den som kulturmiljövården av tradition utgått från och arbetat med, eller tillhör samhällsgrupper som på olika sätt varit förbisedda av den gängse kulturhistoriska framställningen innebar att många riskerar att exkluderas från arbetet med vårt gemensamma kulturarv. Länsstyrelserna sjösatte därför satsningen Kalejdoskop med bidrag från såväl Riksantikvarieämbetets FoU-anslag som Länsstyrelsernas särskilda utvecklingsmedel. Dessutom satsade flera länsstyrelser medel för kulturmiljövård i de projekt som genomfördes inom den tvåårsperiod som satsningen ursprungligen omfattade. Satsningen fick mandat från dåvarande Länsantikvarieföreningen, som sedermera omvandlats till KMV-forum.

En projektledare tillsattes som tillsammans med en styrgrupp ledde arbetet med den första etappen, där länsstyrelserna kunde ansöka om projektmedel

Länsstyrelsen
Örebro län

SLUTREDOVISNING
2018-06-13 Dnr: 430-3492-2015

för att genomföra projekt som röde ”förbisedda” kulturarv. Till styrgruppens hjälp fanns en referensgrupp som bestod av forskare som på olika sätt arbetat med kulturarvsfrågor. De genomförda projekten var på många sätt framgångsrika, men det fanns en kritik från referensgruppens sida att projekten tenderade att handla om Vi och dom-perspektiv och att delaktighetsperspektiven inte fullt ut beaktades. Vidare tenderade det att handla om projekt som genomfördes vid sidan av det ordinarie kulturmiljöarbetet. Likande kritik framfördes också i den utvärdering som genomfördes av Göteborgs universitet, Institutionen för kulturmiljövård, https://www.gu.se/forskning/publikation/?publicationId=183824.

För att vidareutveckla det inledda arbetet inlämnade styrgruppen en ansökan om utvecklingsmedel till RAÄ, för att arbeta med en förstudie rörande in- och exkludering i kulturmiljöarbetet, som beviljades. I denna etapp genomlystes de vanligaste ärendegrupperna som hanterades av länsstyrelsernas kulturmiljöfunktioner, d v s arkeologi, byggnadsminnen, kyrkliga kulturarv och byggnadsvårdsbidrag. Styr- och referensgruppen resonerade gemensamt kring hur ärenden som skickades in av länsstyrelserna skulle kunna handläggas för en större inkludering för att fler skulle involveras i kulturmiljöarbetet och hur normkritisk granskande av vedertagna arbetsrutiner kunde bidra till att blottlägga exkluderande mönster i länsstyrelsernas ärendehantering. Förstudien publicerades i rapportform, https://www.lansstyrelsen.se/orebro/tjanster/publikationer/2018/inkluderings--och-exkluderingsprocesser-kalejdoskop.html
Till rapporten fogades också en checklista, som utarbetades med stöd av erfarenheterna från genomlysningsarbetet i förstudien. Checklistan trycktes upp och sändes ut till alla länsstyrelser samt publicerades på Örebro läns länsstyrelses hemsida.
https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c84402731c1c/1528875791967/Inkludering%20och%20exkludering,%20rapport%20fulltext.pdf

Checklistan mottogs med stort intresse, inte bara från kulturmiljövården, men den var i sin tur behäftad med exkluderande egenskaper. Dels kunde den upplevas som ”akademisk”, dels riktade den sig bara till länsstyrelsernas kulturmiljöhandläggare, trots en ökad insikt om att fler kulturmiljöaktörer var i behov att utveckla sina arbetssätt för att öka inkludering. En ny ansökan om utvecklingsmodell inlämnades till RAÄ och beviljades och inom ramen för denna etapp hölls en rad Workshops, för att

Länsstyrelsen
Örebro län

identifiera viktiga behov och frågeställningar. I dessa Workshops deltog såväl länsstyrelseanställda som representanter för museer, forskning och fria kulturarvssektorer.

Förstudien mynnade ut i en ansökan om medel för att utveckla en digital verktygslåda utarbetades i samverkan med Riksantikvarieämbetet och Stockholms läns museum samt Pernilla Glaser AB, som anlitats för att leda ovannämnda workshops. Ansökan om projektmedel inlämnades till Vinnovas satsning Mångfaldslabbet. Medel beviljades och arbetet inleddes hösten 2015 och avslutades sommaren 2017 med publicering av materialet på länsstyrelsernas intranät. Parallellt med ansökan till Vinnova lämnades ansökan in om medfinansiering från RAÄ, vilket avslogs i det tidiga skedet men medel för implementering beviljades för 2017. I samband med den förnyade ansökan hade också insikten infunnit sig att länsstyrelsernas gemensamma plattform inte lämpade sig för att publicera en hemsida som var brett tillgänglig.

Utgångspunkten för arbetet med Kalejdoskops verktygslåda Göra Sverige har varit att det är en utbredd uppfattning att det är svårt att hantera frågor om inkludering och att aktivt ompröva synen på vad som är kulturarv i det löpande arbetet med ärenden och projekt inom kulturmiljösektorn. Vi är många gånger fångade i rutiner och vanor i kombination av att vi är styrda av yttre förhållanden som är svåra att råda över. Uppfattningen att det är ett praktiskt stöd, snarare än teoretiska underlag som behövs hade bekräftats av de workshops vi hållit under förstudien men också under de Workshops som löpande hållits också under projekttiden. Under projekttiden har Workshops hållits i samband med Riksantikvarieämbetets höstmöte 2015, på kulturdepartementet den 6 september 2016, på KMV-forums nationella handläggarmöte 20 oktober 2016 samt vid två tillfällen på NAV i Nacka, 18 januari och 5 maj 2017.

Syfte

Syftet med den digitala verktygslådan har varit att åstadkomma verktyg för att underlätta och avdramatisera kulturmiljövårdens arbete med inkludering och normkritik, så att vi på ett bättre sätt uppfyller såväl nationella som internationella målsättningar för kulturarvets roll i en hållbar samhällsutveckling. Syftet med implementeringsprojektet har varit att göra det underlag som tagits fram inom Vinnovaprojektet lättillgängligt genom digital publicering i form av en hemsida med en grafisk form som understödjer projektets ambition att verka avdramatiserande och betona

konstruktiva verktyg. Vi har också velat tillhandahålla underlag i form av bakgrundstexter, sammanställningar av måldokument, policys, lagstiftning och forskning som ger både bredd och djup i arbetet med en ökad inkludering.

För att ge materialet ett liv utanför den digitala sfären har syftet också varit att ta fram en fysisk produkt, spelet Göra Sverige.

Genomförande av resultatspridningen

Hemsidan https://www.gorasverige.se/

För processledningen anlitades Pernilla Glaser AB, som också medverkade i arbetet med att skrivit fram projektansökan till Vinnova/Månfaldslabbet. Styrgruppen har i övrigt bestått av Mia Geijer, som projektägare för länsstyrelsernas/KMV-forums räkning, Hanna Gelotte-Fernandez som initialt representerade länsstyrelsernas kulturmiljöhandläggare men som utträdde ur styrgruppen sedan hon bytt arbetsgivare i projektets slutskede, Anneli Kurttila från Stockholms läns museum, projektpart och Riksantikvarieämbetet, projektpart genom i tur och ordning Maja Flygt, Emelie Nilsson och i projektets slutskede Lotta Boss.

För grafisk utformning anlitades Expology som i samråd med projektledare och styrgruppens representanter också utvecklat de verktyg i form av metodkort, perspektivtärningar mm som finns i hemsidan samt givit hemsidan dess övergripande grafiska form. Expology har också tagit fram en introduktionsfilm samt tre instruktionsfilmer som finns publicerade på hemsidan. De övriga tre filmer som finns inkluderade i hemsidan behandlar olika frågor om kulturarv och är framtagna på uppdrag av och med finansiering av KMV-forum.

Hemsidan består av följande delar:

- En introduktionssida som presenterar projektet
- En fördjupning kring kulturarv som redovisar definitioner, en text om kulturarvsaktörer, samt en reflekterande text om kulturarv.
- En verktygs- och metodsamling. Till verktygen hör en uppdaterad version av Kalejdoskops checklista, metodkort som kan användas i t

Länsstyrelsen
Örebro län

ex arbetsgrupper, vid projektuppstart, i möte med olika aktörer, en spelplan för projektstöd och tärningar för att föra in samtal i nya riktningar. Vidare finns metodbeskrivningar för t ex samtal och möten publicerade.

- En beskrivning av hur beslut som vi fattar kan vara mer inkluderande

- En samling case, dels ett ”metodcase”, Stockholms läns museums Platsverkstaden, dels ett antal konkreta exempel på case där frågor om kulturarv och delaktighet kommer till sin spets. Casen är inhämtade från länsstyrelser och museer samt tematiskt uppdelade och tänkta som underlag för diskussioner kring kulturarv och delaktighet. Sådana diskussioner kan t ex kan föras i arbetsgrupper eller inledande skeden av projekt. Till dessa case finns förslag till frågeställningar or i direkt anknytning, men också verktygslådans metodkort kan användas för att diskutera dessa case.

- Ett skafferi med länkar till konventioner, policys, visioner, lagstiftning, olika yrkesgruppers etiska regler och forskning om kulturarv.

Spelet Göra Sverige

Metodkorten, spelplanen och tärningarna (se ovan) var från början avsedda att enbart vara en fysisk produkt, ett toolkit eller spelet Göra Sverige. I samband med lanseringen hösten 2010 har denna produkt tryckts upp och distribuerats, vidare distribuering kommer att göras inom en snar framtid. Eftersom ”produkten” bara kunde tryckas upp i en begränsad mängd och vi uppfattade att de kan bidra till hemsidans lättillgänglighet har de olika komponenterna i produkten publicerats på hemsidan och är möjliga att printa ut i obegränsad mängd. Även den reviderade checklistan har fått en sådan grafisk form att den är en naturlig del av det toolkit som tagits fram inom det nu aktuella projektet.

Spridningskonferenser

I ansökningen angavs att vi planerades två konferenser, en i södra delen av Sverige och en i norra delen. Under genomförandetiden planerades två konferenser men endast en har genomförts. Den hölls i Alvesta i den 22

Länsstyrelsen
Örebro län

november 2017. Den andra konferensen, som planerades i Sundsvall till den 27 november i Alvesta ställdes in på grund av att för få deltagare anmält sig.

Konferensen i Alvesta besöktes av drygt 40 personer som representerade länsstyrelser, museer, myndigheter och civilsamhället. Vi konferensen presenterades verktygslådan och ett antal inspirationsföredrags hölls där föredragshållarna både representerade regionen och hela landet. Dessutom genomfördes en workshop på temat inkludering. I samband med konferensen delades spelet ”Göra Sverige” ut till samtliga deltagare.

Introduktions- och instruktionsfilmer

Eftersom konferensen i Sundsvall fick ställas in användes det överskott som uppstod till att ta fram fyra filmer, vilket först förankrades med Raä:s FoU-avdelning.

Övrig resultatspridning

I samband med konferensen ”Att skapa staden – Identitet, minne och delaktighet” 9-10 februari 2017 presenterade Mia Geijer och Annelie Kurttila Kalejdoskops verktygslåda Göra Sverige med särskild fokus på metodcaset Platsverkstaden i Märsta.

Projektet har presenterats för Riksantikvarie Lars Amréus i samband med hans besök vid länsstyrelsen i Örebro den 31 januari 2018.

Under våren 2018 har projektet presenterats vid en Arkeologikonferens i Malmö den 9 mars och en workshop har hållits med de län som ingick i länsstyrelserna f d Södra läsgrupp den 10 april i Växjö.

Resultatets relevans för kulturmiljön, kulturarvet och kulturmiljöarbetet

Kulturmiljövårdens arbete behöver förändras för att uppnå de målsättningar om delaktighet och om allas rätt till och ansvar för kulturarv som bland annat redovisas i de statliga målen för kultur, kulturmiljö, Riksantikvarieämbetets vision 2030 samt ett stort antal europeiska och internationella konventioner. Vidare behöver kulturmiljöarbetet stärka sin position för att bli en aktiv part i arbetet med Agenda 2030. För att åstadkomma detta behövs verktyg för att hantera förändringar i samhället och därmed förändrade arbetssätt, verktyg för att möta parter som tidigare

Länsstyrelsen
Örebro län

SLUTREDOVISNING
2018-06-13 Dnr: 430-3492-2015

inte varit inkluderade i kulturmiljöarbetet och verktyg för att identifiera nya perspektiv på kulturarv.

Arbetet med att ta fram verktygslådan Göra Sverige har i sig inneburit en inkluderande process där många myndigheter, kompetenser, forskare och representanter för civilsamhället engagerats i diskussioner kring vad kulturarv är, hur kulturmiljöprocesser ser ut och hur vi genom normkritisk granskning av etablerade arbetssätt kan åstadkomma förändring för ökad inkludering och fler sätt att förstå kulturmiljöer. De redskap som skapats är därför tänkta för konkreta processer och möten som kan användas både i det löpande arbetet med t ex handläggning och projekt och som stöd för utarbetande av nya mer inkluderande arbetsmetoder. Hemsidan är tillgänglig för alla, även aktörer utanför det organiserade kulturmiljöarbetet ta del av materialet. Därmed kan verktygslådan bidra till att stärka kulturmiljöarbetet, inte minst i mötet med tidigare förbisedda kulturarv och i anläggande av nya perspektiv på redan etablerade kulturmiljöer.

Det material som finns i Kalejdoskops verktygslåda Göra Sverige är fritt att använda för alla och kan användas fritt. Vår förhoppning är att verktyg, exempel och textsamlingar ska förenkla och avdramatisera mångfaldsarbete och bidra till en förändring mot en mer inkluderande kulturmiljövård.

Mia Geijer
Projektledare